

CENTRUM STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH
CENTER FOR INTERNATIONAL RELATIONS

RAPORTY I ANALIZY

4/2011

Trójkąt Weimarski – asymetrie, struktura i agenda współpracy.

Aleksander Szpor

Raport powstał we współpracy z Fundacją Konrada Adenauera.

Konrad
Adenauer
Stiftung

Trójkąt Weimarski – asymetrie, struktura i agenda współpracy.

Aleksander Szpor¹

Sens Trójkąta Weimarskiego był i jest przedmiotem kontrowersji. Krytycy zwracają uwagę przede wszystkim na fakt, że wobec zasadniczej zmiany układu geopolitycznego, która nastąpiła od czasów powołania Trójkąta (głównie za sprawą przystąpienia Polski do UE), jego formuła „wypaliła” się. Tymczasem podjęte ostatnio działania ośrodka prezydenckiego, wspierające wcześniejsze wysiłki Ministra Spraw Zagranicznych, stwarzają - przynajmniej po polskiej stronie - szansę na skuteczną rewitalizację współpracy polsko-francusko-niemieckiej. Działania w tym kierunku powinny zostać wsparte konkretnymi propozycjami zarówno w odniesieniu do struktury jak i agendy współpracy Trójkąta Weimarskiego.

1. Asymetria w relacjach Polski z Francją i Niemcami

Charakter strategiczny Trójkąta mimo upływu 20 lat pozostaje jak dotąd niezmienny - chodzi w nim o zbliżenie **Europy Środkowej** do **Europy Zachodniej**, ich pełną integrację oraz niwelowanie różnic wynikających z powojennego podziału Europy. Różnice te nadal występują, co szczególnie ujawniło się w dobie kryzysu na tle przynależności krajów członkowskich do strefy euro, w stanowisku co do roli polityki spójności w przyszłej perspektywie finansowej, czy w stosunku do finansowania polityki klimatycznej. Funkcjonowanie Trójkąta z pewnością może pozwolić przezwyciężyć te różnice, ale daje też szansę tworzenia nowych projektów służących pogłębieniu integracji europejskiej.

Współpraca w ramach Trójkąta opierała się dotąd na silnych relacjach sąsiedzkich Polski i Niemiec oraz Niemiec i Francji. Z tego punktu widzenia, jednym ze źródeł słabości Trójkąta wydaje się **słaba współpraca polsko-francuska**. Asymetria w relacjach między Polską, Francją i Niemcami uwidacznia się na płaszczyźnie: **a)** społecznej, **b)** gospodarczej i **c)** politycznej.

- a) Wzajemny wizerunek Polaków, Niemców i Francuzów nie uległ w ostatnich latach zasadniczej zmianie. Wzajemne wyobrażenia obywateli tych państw na swój temat wydają się trwałe. Dynamicznie zmieniał się natomiast wizerunek poszczególnych państw, w największym stopniu - Polski.² Stało się tak za sprawą kilku wydarzeń politycznych, wśród których najważniejszymi było rozszerzenie UE w 2004 roku, kolejne wybory parlamentarne (w 2005 i 2007 roku) oraz wybory prezydenckie (w 2005 i 2010 roku).

Dla wizerunku Niemiec w Polsce istotne znaczenie miała częściowa zmiana rządu w Niemczech z 2009 roku. Doprowadziła ona, przynajmniej czasowo, do rozwiązania

¹ Współpracownik CSM, doktorant na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

² Warchał M., *Polska – Francja: wzajemny wizerunek i jego zmiany*, w: *Polska – Niemcy – Francja. Wzajemne postrzeganie po rozszerzeniu UE*, red. Kolarska-Bobińska L., Fałkowski M., Warszawa, 2008, s14-15.

problemów na linii Belirn-Warszawa w szczególności poprzez nowe podejście do polityki historycznej oraz współpracy w kwestiach polityki wschodniej.

Jeśli chodzi o wizerunek Francji w Polsce to nie uległ on zasadniczej zmianie.³ Po rozbudzeniu oczekiwań związanych z zapowiedziami wyborczymi Nicolasa Sarkozy o budowaniu europejskiego G-6 najpierw sama Francja, a później i Polska straciły zainteresowanie dla tego projektu. Ambivalentna rola prezydencji francuskiej w trakcie konfliktu w Gruzji potwierdziła priorytetowe znaczenie Rosji we francuskiej polityce wobec Europy Środkowej i Wschodniej.

Nie będzie tezą szczególnie ryzykowną stwierdzenie, że współpraca na szczeblu lokalnym oraz w inicjatywach społeczeństwa obywatelskiego rozkłada się zdecydowanie asymetrycznie na niekorzyść stosunków polsko-francuskich. We współpracy tej istotne znaczenie odgrywa idea „małych trójkątów”, na którą składają się umowy partnerskie pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego i miastami, programy partnerskie pomiędzy uczelniami wyższymi i wreszcie współpraca lokalnych organizacji pozarządowych.⁴

Współpraca na poziomie **społeczeństw** pomiędzy Polską a Niemcami i Francją przebiega dobrze, choć ograniczona liczba danych utrudnia uzyskanie pełnego obrazu. Pewnej informacji dostarczają dane przedstawione w opracowaniu Wenera Flebbe oraz Klaus-Heinricha Standke. Porównują oni ilość bilateralnych stowarzyszeń (*Landervereine* lub *Freudenschaftsgruppen*) pomiędzy krajami Trójkąta (na terenie każdego z krajów) oraz ilość ich członków (*Mitglieder*). Około 240 stowarzyszeń bilateralnych funkcjonujących w stosunkach francusko-niemieckich to trzykrotnie więcej niż w stosunkach polsko-francuskich (w sumie ok. 80). Niestety brak jest danych dotyczących członków i pracowników wspomnianych stowarzyszeń w relacji polsko-francuskich co uniemożliwia pełną ocenę można ją jednak szacować na podobną proporcję jak ilości stowarzyszeń. Drugim istotnym wskaźnikiem jest liczba partnerstw pomiędzy miastami - liczby są w tym przypadku jeszcze bardziej dosadne pokazując dziesięciokrotną przewagę ilości partnerstw francusko-niemieckich nad francusko-polskimi (ok. 2000 do ok. 200). Obydwa wskaźniki należy widzieć oczywiście w kontekście intensywnej, 60-letniej współpracy francusko-niemieckiej, a także rozmiaru obu krajów.⁵

Współpracę weimarską charakteryzuje niewielkie grono polskich ekspertów, którzy dysponują wiedzą o polityce francuskiej, nie mówiąc o zupełnie ograniczonej liczbie ekspertów francuskich zorientowanych w sytuacji politycznej w Polsce. Niewielki zakres współpracy naukowo-badawczej pomiędzy Francją i Polską jest widoczny szczególnie jeśli porówna się go ze współpracą np. Francusko-Austriacką⁶ lub Francusko-Czeską⁷. Problem braku funduszy jest przy tym raczej wtórny, brakuje

³ Warchala M., *ibid.*

⁴ O inicjatywach na poziomie regionów, oraz w takich dziedzinach jak edukacja, kultura czy nauka w ramach współpracy weimarskiej można przeczytać w 9 rozdziale książki *Trójkąt Weimarski w Europie*, red. Standke K-H., Toruń, 2009.

⁵ Flebbe W., Standke K-H. *Bilaterale Initiativen In Deutschland, Frankreich und Polen. Vorbild fur eine Weimariesierung?* w: *Trójkąt Weimarski w Europie*, red. Standke K-H., Toruń, 2009, s. 543.

⁶ <http://www.ifri.org/?page=detail-centre-recherche&id=23§ion=axes> ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

⁷ <http://www.ifre.fr/index.php/instituts/europe/cefres-prague> ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

bowiem przede wszystkim inicjatywy stworzenia placówki badawczej zapewniającej systematyczność i planowanie współpracy.⁸

Mankamentem współpracy w ramach Trójkąta pozostaje jego niewielka rozpoznawalność w społeczeństwach krajów Trójkąta. Pomoc wyspecjalizowanej instytucji zajmującej się ewidencjonowaniem i promowaniem realizowanych projektów oraz nagradzaniem najlepszych spośród nich z pewnością znacznie przyczyniłaby się do „budowania marki” współpracy weimarskiej i wypełnieniu jej treścią.

- b) Zaangażowanie niemieckich inwestorów na polskim rynku podobnie jak i polsko-niemiecka wymiana handlowa pozostają z oczywistych względów o wiele bardziej intensywne niż **współpraca gospodarcza** Polski i Francji. Zmniejszają się jednak dysproporcje pomiędzy Francją i Niemcami w bilansie inwestycji i wymiany handlowej z Polską. Również francuscy przedsiębiorcy przenoszą swoje zakłady w poszukiwaniu lepszych warunków (w szczególności tańszej siły roboczej), a atrakcyjność Polski jako rynku zbytu wzrasta w związku ze wzrostem siły nabywczej polskich konsumentów.

Niemcy wciąż pozostają głównym inwestorem w Polsce, podczas gdy Francja plasuje się na trzeciej pozycji. Niemcy są także pierwszym partnerem Polski w wymianie handlowej. Co prawda pozycja Niemiec w ciągu ostatnich lat osłabiła się - między innymi na korzyść Francji i Rosji - jednak wynika to przede wszystkim z rozwoju polskiej gospodarki i z rozszerzenia UE. Z polskiej perspektywy problemem pozostaje struktura inwestycji, w szczególności brak wsparcia dla średnio-wysokich i wysokich technologii. Ten aspekt warto uznać za jeden z istotnych celów polskiego zaangażowania we współpracę weimarską i wyzwanie dla organizacji biznesowych w Polsce.

Tabela 1

	Niemcy	Francja
Wartość obrotów handlowych w 2009 r.	48.649,4 mln euro	11.782,2 mln euro
Skumulowana wartość zagranicznych inwestycji bezpośrednich w Polsce	ok. 22 mld euro	ok. 15 mld euro
Wartość importu z	23.532,1 mln euro	4.956 mln euro
Wartość eksportu do	25.117,3 mln euro	6.826,2 mln euro
Udział w polskim rynku importowym	22%	5%
Udział w polskim rynku eksportowym	26%	7%

Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki, Narodowego Banku Polskiego oraz Bundesbanku. Dane dotyczą roku 2009.

⁸ Nie chodzi zresztą wyłącznie o współpracę organizacji pozarządowych, ale na przykład organizacje katedr weimarskich przy wydziałach politologii, prawa czy stosunków międzynarodowych na Uniwersytetach w krajach Trójkąta.

Wysokie znaczenie francuskich i niemieckich inwestorów na polskim rynku z pewnością sprzyja idei **włączenia sektora prywatnego do współpracy weimarskiej**. Przydatne byłoby zaangażowanie we współpracę działających na polskim rynku niemieckich i francuskich firm jak Volkswagen, RWE, Deutsche Bank czy France Télécom, Crédit Agricole i Eléctricité de France.⁹ Biorąc pod uwagę charakter branżowy największych inwestorów w Polsce rozwijanie rozmów o współpracy mogłoby dotyczyć takich dziedzin jak energetyka, usługi bankowe i finanse, przemysł oraz badania i rozwój.¹⁰

- c) Zbieżność polskich i niemieckich elit politycznych co do wizji wzajemnych relacji, sprawia że możemy mówić o jednym z najlepszych okresów w powojennych stosunkach polsko-niemieckich. Od ostatnich wyborów prezydenckich w Polsce, które wzmocniły proeuropejskie nastawienie, oba kraje zbliżyły się na płaszczyźnie politycznej. Dzięki wsparciu nowego niemieckiego ministra spraw zagranicznych doszło również do osłabienia konfliktu historycznego związanego z niemieckimi wypędzeniami. Jednocześnie dokonuje się w Niemczech symboliczne odczarowanie pejoratywnie dotąd używanego sformułowania *Polnische Wirtschaft* wskazując silne elementy polskiej gospodarki.¹¹ Choć rządy Polski i Niemiec nie zbliżyły się w kwestiach bezpieczeństwa energetycznego (nowej infrastruktury przesyłu gazu z Rosji), to odczuwalne jest jednak pewne odprężenie w tej kwestii związane w dużej mierze z uzyskaniem przez Polskę perspektyw na bezpieczne dostawy innymi drogami lub z innych kierunków.

W odróżnieniu od stosunków polsko-niemieckich na linii Warszawa-Paryż trudno w ostatnim pięcioleciu mówić o znaczącej zmianie. Wybór nowego polskiego prezydenta i związane z tym nadzieje na zbudowanie dobrych relacji z Rosją były głównym zagadnieniem omawianym w ostatnim czasie we francuskich mediach. Wizyta polskiego prezydenta w Paryżu została zaledwie odnotowana we Francji, podobnie jak francuskiego prezydenta w Polsce, rodzi to jednak pewne nadzieje na utrwalenie regularności tych spotkań.

Najważniejszym dotychczas punktem stycznym polskiej i francuskiej polityki zagranicznej była polityka wschodnia. Francja wyrażała interes w poprawie stosunków Polski z Rosją, Polska natomiast przekonywała do integralnej polityki wobec Wschodu. Brak aktywności Polski w sprawach Południa – w szczególności Unii na Rzecz Regionu Morza Śródziemnego - był jak się wydaje istotnym mankamentem. Ostatnie wydarzenia w tym regionie i jednocześnie zbliżająca się Polska prezydencja będą wyzwaniem i szansą dla Polski by zrównoważyć akcenty w dotychczasowej dyskusji w zakresie polityki sąsiedztwa.

⁹ Ponadto do grupy największych francuskich inwestorów w Polsce należą: Vivendi Universal, Carrefour, Saint Gobain, Auchan, Canal Plus, France Télécom, Lafarge. Więcej w: *Informator ekonomiczny o krajach świata. Francja*: <http://www.msz.gov.pl/files/Informator%20ekonomiczny%20-%20pdf/Francja/Francja%2004.pdf> ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

¹⁰ Do największych niemieckich inwestorów należą Metro AG, Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG, Siemens, Allianz. Więcej w: *Informator ekonomiczny o krajach świata. Republika Federalna Niemiec* <http://www.msz.gov.pl/files/Informator%20ekonomiczny%20-%20pdf/Niemcy/Niemcy%2004.pdf> ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

¹¹ <http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1.80620.9149858>, Der Spiegel pisze laurke dla Polski Kiedys z [acofany.html](http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1.80620.9149858) ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

W wewnętrznej debacie we Francji nad prezydenturą Nicolasa Sarkozy i jego polityką zagraniczną zwraca się uwagę na niespójność, brak inicjatyw i wynikające z tego zmniejszenie wiodącej roli Francji w polityce międzynarodowej.¹² O tym, że polityka Sarkozy miała charakter impulsywny i niezbyt skuteczny świadczyło między innymi fiasko tworzenia projektu Unii Śródziemnomorskiej, prowadzące do wzrostu napięcia w ramach francusko-niemieckiego tandemu. Przyczyną sporu był sposób komunikowania projektu przez Francję i rola, którą w tym projekcie chciała nadać sobie Francja.

Kryzys niemiecko-francuskiego tandemu jest zresztą głębszy i wynika z rosnącego rozdźwięku między gospodarkami tych krajów. Niemcy, którym udało się przeprowadzić cięcia w finansach publicznych na nowo rozpędzają się gospodarczo i stają się na powrót rzeczywistym motorem UE i strażnikiem dyscypliny fiskalnej. Rzeczywistej reformy we Francji natomiast nie było, a nieznaczne zmiany jakie wprowadzono spotkały się z dużym niezadowoleniem społecznym.

Wzrost częstotliwości spotkań przedstawicieli polskich władz z partnerami francuskimi i niemieckimi sprzyjać będzie wzmocnieniu wizerunku Polski jako kraju otwartego i aktywnego, oraz poprawiać skuteczności polskiej polityki zagranicznej pod warunkiem przynoszenia konkretnych rezultatów, te zaś będą możliwe jedynie w oparciu o efektywną strukturę współpracy.¹³

2. Struktura współpracy

Instytucjonalizacja Trójkąta Weimarskiego – a w szczególności postulowane utworzenie stanowiska „Pana/Pani Weimar”¹⁴ jako jeden z postulatów pogłębiania współpracy - jest w obecnej sytuacji mało realistyczny biorąc pod uwagę brak poparcia ze strony Francji oraz słabnące poparcie Niemiec dla wzmocnienia wizerunku współpracy weimarskiej na zewnątrz. Również dla Polski, próby realizacji takiego planu mogłyby się wiązać ze wzrostem niechęci państw regionu odczytujących takie posunięcie jako podejmowanie próby dominacji w Europie Środkowej. Koncepcja ta zasługiwałaby na większą uwagę, gdyby wśród kandydatów do stanowiska „Pana/Pani Weimar” znalazły się osoby łączące ugruntowaną pozycję w polityce zagranicznej, rozpoznawalność nauki i kultury we wszystkich krajach trójkąta oraz znajomość języka polskiego, niemieckiego i francuskiego. W ostatnich latach kandydatów jednak ubywało, a wyraźnych następców nie widać.

Realistyczną alternatywą wydaje się bardziej funkcjonalne podejście polegające na wsparciu działań prowadzonych w ramach Trójkąta na trzech **krajowych koordynatorach współpracy weimarskiej** sprawujących swoje stanowisko w ramach administracji publicznej

¹² *La politique étrangère de Nicolas Sarkozy. Rupture ou continuité?* Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS), Sprawozdanie z konferencji w Maison de l'Europe, 13 kwiecień 2010, s.3 http://www.iris-france.org/docs/kfm_docs/docs/2010-04-13-cr.pdf ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

¹³ O rosnącym znaczeniu Polski świadczyć może sukces w tworzeniu koalicji w sprawie emisji CO2 czy emisji euro obligacji. Również zaniepokojenie Francji wzmocniającą się współpracą wyszehradzką świadczy o zauważeniu roli regionu w tym Polski.

¹⁴ Pomysł ten został sformułowany przez Hansa Dietricha Genschera w 2005 roku oraz stanowi jedną z czternastu rekomendacji zebranych przez Heinricha Standke w książce *Trójkąt Weimarski w Europie*, red. Standke K-H., Toruń, 2009, s. 887.

każdego z krajów członkowskich lub w ramach wyspecjalizowanych instytucji¹⁵. Zadaniem koordynatorów - w zależności od wybranej formuły - byłoby harmonizowanie działań w poszczególnych krajach (w tym przewyższanie wewnętrznych rozbieżności na poziomie politycznym i administracyjnym), służące realizacji ustaleń dokonanych w ramach Trójkąta.¹⁶ Działanie koordynatorów polegałoby na usprawnieniu procedur komunikacyjno-decyzyjnych w wybranych obszarach tematycznych. Koordynatorzy zapewniłoby na poziomie krajowym:

- 1) spójność tworzonej agendy współpracy weimarskiej – we współpracy z parlamentem, organami administracji publicznej i organizacjami pozarządowymi;
- 2) monitorowanie postępu realizacji uzgodnień w ramach współpracy weimarskiej oraz poszerzanie kręgu podmiotów publicznych i prywatnych, mogących przyczynić się do pełniejszej realizacji wyznaczonych celów;
- 3) zbieranie i opracowywanie danych o inicjatywach oraz o działalności prowadzonej w ramach trójkąta weimarskiego na szczeblu lokalnym

Na poziomie międzynarodowym koordynatorzy współpracy weimarskiej odpowiedzialiby za:

- 4) organizację dorocznych konferencji (odbywającej się rotacyjnie w krajach Trójkąta), poświęconych współpracy weimarskiej - w oparciu o przyznany na ten cel budżet;
- 5) harmonizowanie prac nad realizacją wypracowanych celów ze swoimi odpowiednikami

Jakkolwiek wzorcowa wydaje się (lub do niedawna wydawała się) współpraca francusko-niemiecka, trudno zaakceptować formułę pracy w ramach Trójkąta, która miałaby polegać na włączaniu Polski w sprawy tandemu. Konieczne jest wyjście poza ten schemat i tworzenie agendy z uwzględnieniem projektów wypracowywanych w relacjach polsko-francuskich lub polsko-niemieckich na wzór, na przykład, funkcjonującej współpracy między Francją, Niemcami i Luksemburgiem.¹⁷

W praktycznym wymiarze oznacza to konieczność bieżącej analizy kluczowych dla UE obszarów, proponowanie lub podejmowanie propozycji współpracy oraz sondowanie poparcia tych pomysłów we Francji i w Niemczech. Trójkąt powinien być w pierwszej kolejności traktowany jako przestrzeń eksperymentalna dla koncepcji, które mogą być realizowane w ramach UE. Jednocześnie konieczne jest wyrównywanie dysproporcji w kontaktach bilateralnych, które – jak wyżej wspomniano – są asymetryczne na niekorzyść stosunków polsko-francuskich.

¹⁵ Umiejscowienie powinno sprzyjać administracyjno-koordynacyjnemu charakterowi tej funkcji oraz uwzględniać wymagania formalno-prawne związane z dostępem do informacji wewnętrznych urzędów.

¹⁶ Różnice te odnoszą się nie tylko do kompetencji szefów państw i rządów (np. zasadniczo odmienne kompetencje Prezydenta Polski i Francji wskazują na konieczność zapewnienia po stronie polskiej udziału w szczytach przedstawicieli kancelarii premiera) oraz parlamentów. Istotne ma też znaczenie rozbieżność ustroju terytorialnego i stopnia decentralizacji w krajach Trójkąta. Przykładem mogą być kwestie edukacji zarządzane w Niemczech na szczeblu landów, a w Polsce i we Francji na szczeblu centralnym.

¹⁷ Współpraca ta jest realizowane przez Instytut Pierre'a Wernera, finansowanego z funduszy rządowych rządu Francji, Luksemburga i RFN poprzez Francuskie Centrum Kulturalne, Ministerstwo Kultury i Badań Naukowych Luksemburga oraz Instytut Goethego. Co istotne współpraca ta jest otwarta na zagadnienia współpracy krajów UE. Więcej na stronie: http://www.ipw.lu/?force_lang=de ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

Polska musi przy tym uwzględnić globalne kierunki i uwarunkowania polityki zagranicznej obu partnerów z Trójkąta. W swej polityce międzynarodowej Francja skłonna jest do działań mających na celu budowanie prestiżu we współpracy politycznej i wojskowej, podczas gdy Niemcy nastawione są przede wszystkim na korzystną współpracę gospodarczą. Obydwa kraje priorytetowo traktują współpracę z Rosją i Chinami i jeśli chodzi o kraje europejskie to mogą uważać się za najważniejszych partnerów tych krajów.

Istotny dla współpracy weimarskiej jest jej **status w ramach Unii**. Współpraca ta powinna mieć charakter otwarty i odbywać jak najczęściej w formule „trójkąta + ” a więc z udziałem przedstawicieli innych państw, w zależności od podejmowanego tematu. W agendzie spotkań weimarskich warto uwzględnić szczególnie ważne postulaty/inicjatywy krajów Europy Środkowej (np. Rumunia, Czechy, Chorwacja) lub grup krajów (państwa bałtyckie, państwa strategii dunajskiej). Istotne jest również dla Polski włączenie Ukrainy w możliwie szerokim zakresie do takiej współpracy. Przede wszystkim jednak Polska powinna śledzić inicjatywy Niemiec lub Francji i – w razie zbieżności z polską racją stanu - angażować się w charakterze rzecznika inicjatywy jednego z tych krajów w stosunku do drugiego z partnerów.

Działania polski powinny się koncentrować na **wzmocnieniu roboczych kontaktów** przedstawicieli najważniejszych ośrodków odpowiedzialnych za kształtowanie polityki zagranicznej w krajach trójkąta. Pogłębiać i rozszerzać należy współpracę administracji publicznej, która choć zawiera program wymiany urzędników to zakreślony jest on na razie w dość ograniczonym stopniu. Korzystne wydaje się w tym zakresie podniesienie współpracy na poziom ministrów poprzez ich udział w posiedzeniach rządów w określonym zakresie. Celowe jest z pewnością stworzenie kompleksowych programów dla szkół kształcących dyplomatów i urzędników (współpraca ta istnieje jednak ma charakter niezorganizowany), a także przedstawicieli ośrodków analitycznych, których współpracę mogłoby wesprzeć utworzenie (postulowanego już od 2009 roku) Funduszu Weimarskiego¹⁸.

3. Wspólna agenda

Potencjalne tematy współpracy w ramach Trójkąta można dzielić na dotyczące wspólnych interesów i takie, których podjęcie ma służyć poszukiwaniu wspólnych interesów i łagodzeniu rozbieżności interesów. Tematy mogą być kształtowane od podstaw w związku z nowymi wyzwaniem politycznymi lub trwale ustalone i omawiane okresowo. Tematy mogą być wybierane spośród zagadnień współpracy bilateralnej, zasługujących na podjęcie w ramach Trójkąta, od początku wybrane jako trójstronne, albo interesujące z punktu widzenia współpracy partnerów Trójkąta z innymi państwami lub organizacjami międzynarodowymi.

Poniższe propozycje obszarów współpracy, wymienione począwszy od tych które stwarzają najmniej kontrowersji, zasługują jak się wydaje na podjęcie w ramach Trójkąta.

- 1) Na pierwszy plan współpracy weimarskiej wysunęła się obecnie Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO). 6 grudnia 2010 roku Ministrowie Spraw

¹⁸ Fundusz Weimarski jest jedną z cenniejszych, wspomnianych wyżej rekomendacji, zawartych w publikacji *Trójkąt Weimarski w Europie*, red. Standke K-H., Toruń, 2009

Zagranicznych i Ministrowie Obrony z Polski, Niemiec i Francji¹⁹ skierowali do Wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa Catherin Ashton wspólny list apelując w nim o wyraźne i zdecydowane działania na rzecz utworzenia cywilno-wojskowego sztabu UE oraz wzmocnienie współpracy UE z takimi aktorami polityki globalnej jak NATO, ONZ czy USA. Jest to z pewnością jeden z obszarów, w którym współpraca krajów Trójkąta Weimarskiego - choć bez akcentowania samej formuły na zewnątrz - przebiega obecnie najbardziej obiecująco.²⁰ Co istotne, inicjatywa ta ma na celu wzmocnienie integracji w ramach Unii Europejskiej w oparciu o Traktat z Lizbony²¹. Odróżnia ją to wyraźnie od podpisanego miesiąc wcześniej porozumienia francusko-brytyjskiego w dziedzinie współpracy wojskowej²² czy idei podpisanego w listopadzie 2009 memorandum w sprawie utworzenia Nordyckiej Współpracy Obronnej (NORDEFECO)²³. Na uwagę w tym względzie zasługują rola rządowych think-tanków – PISM, SWP oraz IFRI, które podjęły analityczną współpracę w tym zakresie.²⁴ Obszar WPBiO jest w dużym stopniu wypełniony treścią oraz rozwinięty pod względem komunikacji.

- 2) Kolejny ważny obszar współpracy stanowić może integracja **Bałkanów** z UE. Podjęcie tego tematu zbiegałoby się z rozważaną wśród polskich ekspertów reorientacją polskiej polityki zagranicznej z tradycyjnej dotąd osi Wschód-Zachód na oś Północ-Południe.²⁵ Zarówno Francja jak i Niemcy stawiają bardzo wysoko wśród swoich priorytetów skuteczną integrację tego regionu z Unią Europejską.²⁶ Nie oznacza to wprawdzie, że kraje te będą dążyć do jak najszybszego rozszerzenia UE, jednak udzielanie perspektywy członkostwa dla tego regionu jest popierane zarówno przez społeczeństwa jak i elity polityczne. Zaangażowania Francji i Niemiec oczekują również kraje bałkańskie.²⁷ W tym kontekście, bardzo użyteczne może okazać się zaangażowanie Polski, która - choć nie jest krajem rozpoznawalnym w tym regionie - to cieszy się raczej opinią kraju o rozsądnym podejściu do problemów transformacji i rozwiązywania konfliktów. Z polskiego punktu widzenia region ten jest ważny szczególnie ze względu

¹⁹ Plan powstał na skutek francusko-polskiej inicjatywy Ministra Sikorskiego i Radka Sikorskiego w: Rettman A. *Berlin, Paris and Warsaw keen to beef up EU military muscle*, 13.12.2010

<http://euobserver.com/9/31491> ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

²⁰ *ibidem*

²¹ Major C., *A Civil-Military Headquarters for the EU. The Weimar Triangle Initiative fuels the Current Debate*, SWP Comments, nr 31, Grudzień, 2010. http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2010C31_mjr_ks.pdf ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

²² Kempin R., Mawdsley J., Steincke S., *Turning away from CSDP. Franco-British Bilateralism in Security and Defense Policy*, SWP Comments, nr 30, Listopad 2010. http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2010C30_kmp_ste_mawdsley_ks.pdf ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

²³ Memorandum of Understanding on Nordic Defence Cooperation (NORDEFECO), źródło: <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/agreements/treaties-and-agreements/defence-affairs/memorandum-of-understanding-on-nordic-defence-cooperation-nordefeco> ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

²⁴ Brun S.C., *Restructuring Europe's Armed Forces in the Times of Austerity. Challenges and Opportunities for Governments and Industries*, http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2010C28_brn_ua_ks.pdf

²⁵ Wóycicki K., Balcer A., *Orientacja polskiej polityki zagranicznej. Punkty regionalnego odniesienia*, w: *Debate. Materiały Społecznego Zespołu Ekspertów przy Przewodniczącym Sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych*, Nr 3, lipiec Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2010.

²⁶ La France et l'Europe dans le monde, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/2LIVREBLANC_DEF.pdf
France and the Western Balkans, <http://www.esiweb.org/enlargement/?cat=50#awp::?cat=50>

²⁷ <http://www.euractiv.com/en/enlargement/inzko-bosnia-needs-franco-german-recipe-interview-500557>

na rolę jaką odgrywa dla europejskiego bezpieczeństwa energetycznego i relacji z Europą Wschodnią. Istotne jest również znaczenie tych krajów jako przyszłych naturalnych partnerów Polski w ramach UE.²⁸

- 3) Kolejnym istotnym tematem w dyskusji jest **demografia**, w tym przede wszystkim kwestie niskiego wskaźnika przyrostu naturalnego. Różnice istniejące w tym zakresie pomiędzy Francją i Polską – krajami skrajnie odległymi w rankingach dzietności w UE - oraz Niemcami, skłaniają nie tylko do wymiany doświadczeń, ale też do poszukiwania rozwiązań na poziomie europejskim. Równie istotnym problemem wydaje się kwestia **wieku emerytalnego**. Przeniesienie tego problemu na poziom europejski może wydawać się dla wielu rządów interesującą możliwością - pozwoliłoby to zminimalizować koszty polityczne rozwiązania problemu bankrutujących systemów emerytalnych. Wiodącą rolę w tej inicjatywie mogłyby przejąć Niemcy, skorzystałyby natomiast - Francja i Polska. Warto w tym zakresie korzystać z opracowanych propozycji przedstawianych przez brukselskie ośrodki analityczne, doświadczone w promowaniu swoich idei.²⁹
- 4) Następnym, fundamentalnym tematem jest **polityka energetyczna** powiązana z **polityką klimatyczną**. Zarówno Francja jak i Niemcy uznają te dwa obszary za strategiczne z punktu widzenia rozwoju. Objęcie stanowiska Komisarza ds. Energii przez Gunthea Oettingera oraz znaczenie Niemiec w kontaktach UE i Rosji odzwierciedla rolę Niemiec w europejskim sektorze energetycznym. W odniesieniu do Francji należy zwrócić uwagę na szczególnie doniosłe znaczenie przygotowywanej w Polsce budowy elektrowni jądrowej i silną pozycję wśród potencjalnych inwestorów francuskiej Arevy. Jednocześnie sytuacja kryzysowa jaka nastąpiła w japońskich elektrowniach jądrowych w wyniku trzęsienia ziemi będzie istotnym tematem dyskusji między Francją i Niemcami, interesującym z punktu widzenia polskich planów dotyczących energetyki. Na koniec, należy również odnotować cenną z polskiego punktu widzenia inicjatywę utworzenia Europejskiej Wspólnoty Energetycznej³⁰, która po korekcie strategii komunikacyjnej oraz lepszym dostosowaniu do realiów Europy w kryzysie mogłaby zwiększyć bezpieczeństwo energetyczne państw członkowskich i przyspieszyć stworzenie wspólnego rynku energii.
- 5) Do tematów, w których rozbieżności rysowały się do niedawna najmocniej zalicza się tradycyjnie **politykę wschodnią** krajów Trójkąta. Podczas gdy dla Polski stanowi ona

²⁸ *Doceńmy wreszcie Bałkany*, **Balcer A., Gromadzki G.**, http://www.demoseuropa.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=520&Itemid=95 ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

²⁹ Zarys propozycji w tej sprawie wypracowało European Policy Center w: Zuleeg F., Dhéret C., Guerzoni B., *Enhancing the well-being of Europe's citizens: hard choices?*, Grudzień 2010. http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_1205_epc_working_paper_34_enhancing_the_well-being_of_europe_s_citizens.pdf Ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

³⁰ por.: Andoura S., Hancher L. Van Der Woude M., *Towards a European Energy Community: A Policy Proposal*, Notre Europe 2010, http://www.europarl.europa.eu/webnp/webdav/site/myjahiasite/users/nsalliarelis/public/Towards%20a%20European%20Energy%20Community_A%20Policy%20Proposal.pdf ostatnio aktualizowane 12.2.2011 oraz Andoura S. *Energy Cooperation under the Aegis of the Weimar Triangle*, w: Genshagener Papieren nr 3, Grudzień, 2010 http://www.stiftung-genshagen.de/baseportal/maintemplate_neu?lang=pl&i=7&ui=33&include=anzeigeinhalte_neu&startdate= Ostatnio aktualizowane 12.2.2011.

problem regionalny (związany z sąsiedztwem), dla Niemiec a jeszcze bardziej Francji jest to kwestia polityki globalnej będącej częścią zasadniczej kompozycji związanej z polityką bezpieczeństwa oraz relacjami transatlantyckimi. Co równie ważne, różnice w podejściu do kwestii wschodnich wiążą się również - z jednej strony - z potencjałem inwestycyjnym Francji i Niemiec, a z drugiej, z chłonnością rosyjskiego rynku. Pomimo tych trwałych, zasadniczych różnic istnieją jednak możliwości współdziałania w ramach bardziej szczegółowych zagadnień. Przykładem może być inicjatywa Kanclerz Merkel w sprawie wycofania militarnego Rosji z terenów Naddniestrza czy wspierana przez Polskę inicjatywa ruchu bezwizowego dla obwodu królewieckiego. Wzmocnienie roli Polski i wspieranie Niemiec w dyskusjach z Francją może potencjalnie doprowadzić do włączenia tego tematu w agendę weimarską.³¹

Okazją do przeglądu i być może przeformułowania tematów współpracy w ramach Trójkąta będzie z pewnością polska prezydencja w UE. Wejście w życie Traktatu z Lizbony pozwala spojrzeć na prezydencję jako półrocznej intensywnej socjalizacji europejskiej, której poszczególne państwa są zaproszone do znalezienia się w centrum decyzyjnym UE, bliskiej obserwacji oraz wzmocnionego wpływu na zarządzanie procesami decyzyjnymi. W obecnej sytuacji kryzysu gospodarczego, i wynikającego stąd osłabienia instytucji wspólnotowych naturalna wydaje się konieczność bliskiej współpracy na szczeblu międzyrządowym. Jednak dla zachowania polskich priorytetów polityki zagranicznej konieczne jest czytelne przenoszenie procesów decyzyjnych na poziom wspólnotowy.

Co do agendy polskiej prezydencji to poza wcześniej sygnalizowanymi priorytetami, a więc polityki energetycznej w wymiarze zewnętrznym, partnerstwa wschodniego, wzmocnienie rynku wewnętrznego i przyszłej perspektywy finansowej ostatnie wydarzenia (ale i deklaracje rządu wskazują), że lista ta będzie dłuższa. Wpływ na ten stan rzeczy miały niewątpliwie wpływ ostatnie wydarzenia – co szczególnie istotne z perspektywy współpracy weimarskiej - w Afryce Północnej, oraz w Japonii. W oczywisty sposób wpłynie to na polskie przygotowania do prezydencji. W tym kontekście najistotniejsze jest tworzenie sieci polskich ekspertów oraz ekspertów niezależnych z państw trzecich (nie tylko europejskich). Tak zorganizowana sieć jest w stanie twórczo równoważyć współpracę z instytucjami europejskimi i rządami państw członkowskich.

Uwagi końcowe

Okres kryzysu gospodarczego nie jest z pewnością najfortunniejszą okolicznością dla przypadających na ten rok obchodów dwudziestolecia Trójkąta. Jednocześnie sama formuła prowadzenia współpracy międzynarodowej i polityki zagranicznej podlega nowym wyzwaniom takim jak multipolaryzacja czy zmniejszanie się roli państw na rzecz międzynarodowych korporacji i organizacji społecznych. Zjawiska te skłaniają do zwrócenia się w stronę funkcjonalnych strategii budowy relacji na poziomie międzynarodowym.

³¹ Warto zauważyć, że o ile tematy współpracy z Rosją czy współpracy w ramach NATO są stałym elementem spotkań Trójkąta, w ograniczonym stopniu pochylają się nad tematem relacji z USA i właściwie nie dotyczą współpracy z Chinami. Tę ostatnią możliwość warto z pewnością rozważyć. Trudno natomiast oprzeć się wrażeniu, że przekształcenie Trójkąta w element stałej współpracy z Rosją byłby fundamentalnym odejściem od jego pierwotnej idei i w konfiguracji czworokąta doprowadziłoby do osłabienia roli Polski w tej współpracy. Jest więc istotne utrzymanie wewnątrz europejskiego charakteru Trójkąta, dla którego Rosją jest jednym z istotnych partnerów lecz nie członków.

W kontekście Trójkąta Weimarskiego oznacza to konieczność koncentracji na usprawnieniu mechanizmów komunikacji i podejmowania decyzji, zintegrowaniu działań państw i ich administracji oraz ścisłej współpracy z sektorem prywatnym i pozarządowym. Ponadto konieczne jest także dokonanie wyboru najistotniejszych obszarów współpracy, planowanie projektowe nastawione na osiągnięcie konkretnych celów i oferujących wymierne efekty. Konieczne jest jednocześnie ograniczenie projektów wymagających wysokich nakładów oraz ambicji w odniesieniu do kwestii wizerunkowych i prestiżowych na poziomie europejskim.

Fundacja Konrada Adenauera

KAS jest niemiecką fundacją polityczną zbliżoną ideowo do Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej (CDU). Powstała w 1956 roku a od 1964 roku nosi imię pierwszego federalnego kanclerza Niemiec, Konrada Adenauera, symbolu demokratycznej odbudowy Niemiec, oparcia polityki zagranicznej na transatlantyckiej wspólnocie wartości, wizji zjednoczonej Europy i polityce państwa w duchu społecznej gospodarki rynkowej.

Międzynarodową działalnością dzięki pracy 70 biur i prowadzonym w ponad 120 krajach projektom Fundacja przyczynia się do rozwoju demokracji, państwa prawa i społecznej gospodarki rynkowej na świecie, wspierając dialog w polityce wewnętrznej i międzynarodowej, oraz porozumienie między kulturami i religiami.

Fundacja Konrada Adenauera w Polsce, jako pierwsza niemiecka fundacja polityczna, otworzyła swoje biuro 10 listopada 1989 roku w uznaniu dla walki Polaków o wolność, demokrację i prawa człowieka, która doprowadziła do obalenia dyktatury komunistycznej oraz zakończenia podziału Europy, w tym również Niemiec. Zadaniem Fundacji było wówczas wspieranie Polski w staraniach o członkostwo w NATO i Unii Europejskiej.

Dziś Fundacja w Polsce wspiera budowę społeczeństwa obywatelskiego, rozwój systemu partyjnego, dialog międzypartyjny i sprawnie działający system społeczny i gospodarczy, kontynuację procesu integracji europejskiej i dbałość o dobre stosunki Polski i Niemiec. Podejmuje debatę z perspektywy chrześcijańskiej demokracji na temat wartości w społeczeństwie i roli kościoła, polityki wschodnia UE i polityki bezpieczeństwa, tworzenia społecznej gospodarki rynkowej i efektywnej administracji państwowej.

Do działalności w Polsce należy edukacja polityczna poprzez organizację seminariów, konferencji i debat, które Fundacja przygotowuje sama, lub we współpracy z partnerami z Polski.

Uzupełnieniem projektów Fundacji Konrada Adenauera są stypendia, programy studyjne oraz publikacje wydawane lub dotowane przez Fundację.

**Konrad
Adenauer
Stiftung**

ul. J. Dąbrowskiego 56
02-561 Warszawa
tel. +48 22 845-9330
fax. +48 22 848-5437
e-mail: kas@kas.pl
www.kas.pl

Centrum Stosunków Międzynarodowych

CSM jest fundacją - niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. CSM realizuje własne projekty badawcze, przygotowuje raporty i analizy oraz uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Działalność CSM ma charakter badawczy i edukacyjny. Od momentu powstania Centrum w 1996 r., udało się zbudować wpływowe forum dla debaty nad polityką zagraniczną z udziałem polityków, dyplomatów, pracowników administracji publicznej, przedsiębiorców, dziennikarzy, studentów oraz przedstawicieli wielu innych organizacji pozarządowych.

Celem CSM jest:

- wzmocnienie polskiego środowiska zajmującego się polityką zagraniczną oraz pogłębienie wiedzy o polityce międzynarodowej w społeczeństwie polskim;
- pogłębianie rozumienia celów polskiej polityki zagranicznej wśród elit politycznych, dyplomatycznych i dziennikarskich innych państw, jak również uświadamianie polskich liderów co do celów polityki zagranicznej innych państw;
- wpływ na najważniejsze kierunki debaty o polityce międzynarodowej w Polsce i za granicą.

Założycielem i prezesem Centrum Stosunków Międzynarodowych jest Janusz Reiter.

CENTRUM STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH
CENTER FOR INTERNATIONAL RELATIONS

ul. Emilii Plater 25
00-688 WARSZAWA
tel.: (+48 22) 646 52 67, 646 52 68
fax: (+48 22) 646 52 58
e-mail: info@csm.org.pl
www.csm.org.pl